

Francisc Deak

Romeo Popescu

Tratat de drept succesoral

Ediția a III-a, actualizată și completată

Vol. I. Moștenirea legală

Universul Juridic

București

-2013-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2013, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DEAK, FRANCISC**

Tratat de drept succesoral / Francisc Deak, Romeo
Popescu. - Ed. a 3-a completată și actualizată. - București :
Universul Juridic, 2013

3 vol.

ISBN 978-606-673-213-0

Vol. 1. : Moștenirea legală. - 2013. - ISBN 978-606-673-214-7

I. Popescu, Romeo

347.65(498)(035)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15;**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

*„Moartea este un fenomen simplu în natură. Doar oamenii îl fac înspăimântător”
(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni)*

„Să mori nu este nimic, înspăimântător este să nu trăiești” (Victor Hugo)

Cuvânt-înainte

S-au scurs mai bine de 12 ani de la trecerea în neființă a regretatului profesor Francisc Deak. Și după acest moment, alte și alte generații de juriști au învățat folosind tratatele sale consacrate contractelor speciale și succesiunilor, care au rămas opere de referință în domeniile respective. S-a confirmat încă o dată – dacă mai era nevoie – cât de încărcate de adevăr sunt cuvintele lui Alexandru Vlahuță din memorabila sa poezie „*Din prag*”:

„*Bine e să știi, la moarte, că o dungă lași – un nume
C-ai săpat la zidul nopții, c-ai muncit să-ți scoți în lume
Din al creierului zbucium, ca pe-un diamant, ideea.
Urma-ți fi-va cunoscută pe-unde ți-ai purtat scânteia...*”

Apariția noului Cod civil și a operelor ulterioare, adoptarea sau, după caz, modificarea unor acte normative relevante în materia dreptului de moștenire, pronunțarea unor hotărâri importante ale Curții Constituționale și ale instanțelor judecătorești au creat necesitatea actualizării *Tratatului de drept succesoral*, apărut ultima dată în anul 2002. Am considerat că este o datorie de suflet și de conștiință de a face în așa fel încât această lucrare monumentală să rămână la fel de vie, constituind un instrument juridic util pentru studenții facultăților de drept, pentru teoreticienii și practicienii dreptului.

Am încercat să ofer explicațiile necesare privitoare la rațiunea pentru care au fost adoptate unele reglementări din noul Cod civil și am ilustrat unele idei prin exemple concrete, care să fie de ajutor în special studenților. Nu în ultimul rând, m-am străduit ca – ori de câte ori am considerat necesar – să privesc dincolo de caracterul tehnic al materiei succesiunilor și să scot în evidență aspectele de ordin moral, social și psihologic care stau la baza reglementării din „cea mai frumoasă materie a dreptului civil”, așa cum o considera profesorul Francisc Deak.

Romeo Popescu

Abrevieri

AUB	- Analele Universității București
C. Ap.	- Curtea de Apel
Cas.	- Curtea de Casație
C. civ.	- Codul civil
CD	- Culegere de decizii
C. fam.	- Codul familiei
C. Jud.	- Curierul Judiciar
col. civ.	- colegiul civil
C. pen.	- Codul penal
C. pr. pen.	- Codul de procedură penală
C. pr. civ.	- Codul de procedură civilă
CSJ	- Curtea Supremă de Justiție
dec.	- decizia
H.G.	- Hotărârea de Guvern
ICCJ	- Înalta Curte de Casație și Justiție
JN	- Justiția Nouă
LP	- Legalitatea Populară
O.G.	- Ordonanța Guvernului
p.	- pagina
Repertoriu ...	- Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1952-1969 de I. Mihuță, Al. Lesviodax, iar pe anii 1969-1975, 1975-1980 și 1980-1985 de I. Mihuță (Ed. Științifică 1970, 1976, 1982, 1986)
RRD	- Revista Română de Drept
RRDP	- Revista Română de Drept Privat
s. civ.	- secția civilă
s. civ. propr. int.	- secția civilă și de proprietate intelectuală
T.	- Tribunalul

TJ	- Tribunalul Județean
TMB	- Tribunalul Municipiului București
T. Pop.	- Tribunalul Popular
T. Reg.	- Tribunalul Regional
TS	- Tribunalul Suprem

Titlul I

Reguli generale privitoare la moștenire

Capitolul I Noțiuni generale

Secțiunea I Precizări terminologice

1. Potrivit art. 953 C. civ., prin *moștenire* se înțelege transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una ori mai multe persoane în ființă (persoane fizice, persoane juridice, unități administrativ-teritoriale – comună, oraș, municipiu, după caz – ori statul). Rezultă că regulile care guvernează moștenirea se pot aplica numai în cazul morții unei persoane fizice, nu și în cazul încetării existenței unei persoane juridice.

Moștenirea legală și testamentară reprezintă moduri de dobândire a dreptului de proprietate. În acest sens, art. 557 alin. (1) C. civ. prevede că „Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, **moștenire legală sau testamentară**, accesiune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși”.

În locul noțiunii de „moștenire” se utilizează și noțiunea de „succesiune”. În acest sens, Codul civil prevede, de exemplu, că „Transmiterea bunului pe cale de *succesiune* nu poate fi oprită prin stipularea inalienabilității” [art. 627 alin. (5)]. Termenul „succesiune” îl regăsim și în cuprinsul art. 806 C. civ.¹.

¹ Potrivit art. 806 C. civ., „În timpul exercitării calității sale, administratorul nu va putea deveni parte la niciun contract având ca obiect bunurile administrate sau să dobândească, altfel decât prin *succesiune*, orice fel de drepturi asupra bunurilor respective sau împotriva beneficiarului”.

2. *Persoana despre a cărei moștenire este vorba, defunctul*, se mai numește și *de cuius*, abreviere din formula dreptului roman *is de cuius successionis (rebus) agitur* (cel despre a cărui moștenire /bunuri/ este vorba). În acest sens se vorbește, de exemplu, de moartea lui *de cuius*¹, fiind oarecum impropriu să se vorbească de moartea defunctului. Se mai utilizează, uneori, și termenul de „autor” (de exemplu, autorul comun al comoștenitorilor)², iar în cazul moștenirii testamentare, de „testator”.

3. *Persoanele care dobândesc patrimoniul defunctului* se numesc „moștenitori” sau „succesori”³. În cazul moștenirii testamentare dobânditorul se numește, de regulă, „legatar”.

4. *Noțiunea de „masă succesorală”*. În cadrul dreptului de moștenire, noțiunea de „moștenire” sau „succesiune” (uneori „ereditate”) se întrebuințează nu numai în sensul de transmitere a patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă, dar și pentru desemnarea a însuși patrimoniului transmis din cauză de moarte, deci în sens de masa succesorală⁴. În acest sens, se vorbește de

¹ Gen. sg. de la *quis*, se folosește numai la singular.

² Art. 1.105 C. civ. prevede că „(1) Moștenitorii celui care a decedat fără a fi exercitat dreptul de opțiune succesorală îl exercită separat, fiecare pentru partea sa, în termenul aplicabil dreptului de opțiune privind moștenirea *autorului* lor. (2) În cazul prevăzut la alin. (1), partea succesibilului care renunță profită celorlalți moștenitori ai *autorului* său”.

³ Codul civil de la 1864 utiliza în mod frecvent și termenul livresc de „eredee”, „erezi”, „coerezi” (de exemplu, art. 692, 693, 696, 699, 701, 703-704, 707-714 C. civ. 1864).

⁴ În practica judiciară mai veche s-a decis că „Întrucât clauza de împuternicire înscrisă în libretul CEC reprezintă un mandat, care încetează la moartea mandantului titular de libret (*de cuius*), suma înscrisă în libret la data morții lui face parte integrantă din moștenire” (TS, s. civ., dec. nr. 1347/1972, în *Repertoriu...* 1969-1975, p. 205, nr. 511), ca și obligația mandatarului de a da socoteală moștenitorilor cu privire la sumele ridicate în temeiul clauzei de împuternicire (TS, s. civ., dec. nr. 1629/1976, în *Repertoriu...* 1975-1980, p. 141, nr. 331), dacă raportul de mandat nu a fost dublat de un alt act juridic care anihilează obligația de a da socoteală (a se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. II (Locațiunea, Închirierea locuinței, Arendarea, Antrepriza, Mandatul)*, ediția a IV-a (actualizată de L. Mihai și R. Popescu), Ed. Universul Juridic, București, 2007, Cap. VII, nr. 10, p. 233-234. Tot astfel, în

moștenirea (succesiunea) lăsată de defunct, de moștenirea dobândită de moștenitori, de moștenirea sau succesiunea vacantă¹ (*hereditas iacens*²), adică fără stăpân (*hereditas caduca*³) etc.

5. *Noțiunea de „succesiune”*. O precizare se mai impune în legătură cu noțiunea de „succesiune”. În cadrul dreptului civil, această noțiune se întrebuințează și într-un sens mai larg, desemnând orice transmisiune de drepturi, între vii sau pentru cauză de moarte, transmisiune care poate fi universală, cu titlu universal sau cu titlu

practica recentă a instanței supreme (a se vedea ICCJ, s. civ. propr. int., dec. nr. 7522 din 25 octombrie 2011, publicată pe www.scj.ro) s-a decis că „dacă mandatarul a ridicat sumele de bani din contul defunctei mandante, pe baza specimenului de semnătură în bancă, o formă de mandat care presupune posibilitatea mandatarului de a ridica sume de bani din contul mandantului și în lipsa vreunui alt mandat care să-i confere mandatului împuternicirea de a dispune într-un anumit fel de sumele ridicate din contul defunctei, aceasta avea obligația să justifice modul în care a utilizat sumele respective.

Cum mandatarul nu a făcut dovada desocotirii față de mandantă în timpul vieții acesteia în ceea ce privește suma de bani ridicată din contul defunctei, obligația de a da socoteală se execută față de moștenitorii mandantei, dreptul corelativ de a pretinde predarea bunurilor primite în puterea mandatului – drept patrimonial – transferându-se acestora prin moștenire”.

Masa succesorală trebuie să fie stabilită fără adăugirile și îmbunătățirile aduse de moștenitor bunurilor rămase de la defunct (TS, s. civ., dec. nr. 1593/1979, în CD, 1979, p. 124-125), eventualele modificări ulterioare neavând nicio influență (TJ Hunedoara, dec. civ. nr. 1272/1977, în RRD nr. 7/1978, p. 49; TJ Cluj, dec. civ. nr. 1196/1988, în RRD nr. 5/1989, p. 66). Tot astfel, despăgubirile acordate sau pretinse pentru moartea prin accident a unei persoane nu fac parte din masa succesorală lăsată (TJ Tulcea, dec. civ. nr. 276/1977, în RRD nr. 12/1977, p. 47), persoanele păgubite putând valorifica dreptul la despăgubiri potrivit regulilor care guvernează răspunderea civilă delictuală, inclusiv competența teritorială a instanțelor judecătorești.

¹ Art. 2.636 C. civ. dispune că „În cazul în care, conform legii aplicabile moștenirii, *succesiunea* este vacantă, bunurile situate sau, după caz, aflate pe teritoriul României sunt preluate de statul român în temeiul dispozițiilor legii române privitoare la atribuirea bunurilor unei *succesiuni* vacante”.

² Vb. lat. *iaceo* – a zăcea. În dreptul roman era cunoscut adagiul *hereditas iacens sustinet personam defuncti* – moștenirea deschisă dar neacceptată prelungește personalitatea defunctului. A se vedea E. Molcuț, *Drept privat roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 436.

³ Adj. lat. *caducus* – fără stăpân.